

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу

ГОРВАТ ТЕТЯНИ ЮРІЇВНИ

на тему

**«ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ РЕЛІГІЙНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ», подану на здобуття ступеня доктор філософії
за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок**

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Релігійні організації відіграють важливу роль у житті суспільства, забезпечуючи духовну підтримку, благодійну допомогу та соціальні послуги. В умовах сучасної економіки їхня діяльність також потребує належного фінансового регулювання. Фінансове регулювання діяльності релігійних організацій є складним процесом, що включає контроль за фінансовими потоками, забезпечення прозорості та відповідності законодавчим вимогам.

Основні завдання фінансового регулювання включають забезпечення належного обліку та звітності, контроль за цільовим використанням коштів, а також підтримку фінансової стабільності організацій. Важливим аспектом є також гарантування дотримання податкового законодавства, що може включати як податкові пільги, так і обов'язки щодо податкової звітності.

Фінансове регулювання має забезпечити баланс між автономією релігійних організацій та необхідністю контролю за їхньою фінансовою діяльністю з боку держави. Це включає встановлення правил щодо отримання і використання благодійних внесків, управління майном та активами, а також дотримання стандартів фінансового аудиту.

У сучасних умовах глобалізації та цифровізації фінансове регулювання стає ще більш важливим, оскільки релігійні організації часто взаємодіють з міжнародними партнерами та використовують цифрові платформи для збору коштів і звітності. Це вимагає впровадження нових підходів та інструментів для ефективного фінансового контролю.

Таким чином, можливо зауважити, що проблематика розвитку фінансового регулювання діяльності релігійних організацій є сьогодні актуальною. Зазначене зумовило актуальність та практичне значення

дисертаційної роботи Горват Тетяни Юріївни «Фінансове регулювання діяльності релігійних організацій».

Дисертаційну роботу виконано згідно із планами науково-дослідних робіт кафедри фінансів імені С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету: «Пріоритети фіскальної політики України в умовах дивергенції митно-податкових інститутів» (державний реєстраційний номер 0122U000765), де автором представлено дослідження щодо дисбалансів функціонування фіскального інструментарію в Україні, окреслено сутність представленої проблематики та визначено вплив представлено на розвиток релігійних організацій.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які були сформульовані у дисертаційній роботі достатньо висока. Важливим аспектом є аналіз наукового фундаменту, на якому ґрунтується робота, та виявлення логічності та послідовності доведення кожного наукового твердження. Результати досліджень, отримані Т.Ю. Горват, відзначаються високим рівнем наукової достовірності. Вони витончено інтерпретовані, а кожен етап дослідження обґрунтовано та аргументовано відповідно до прийнятих наукових стандартів.

Структура дисертаційної роботи є логічно побудованою, чіткою та виконаною у науковому стилі. Задачі дослідження повністю розкривають тему дослідження, а кожен розділ має взаємозв'язок із загальним контекстом роботи.

Загальні висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертації, відзначаються своєю обґрунтованістю та аргументованістю. Їхній внесок у відповідний науковий дисциплінарний контекст є значущим та здатним сприяти подальшим науковим дослідженням. У цілому, дисертаційна робота Горват Тетяни Юріївни вражає своєю обґрунтованістю та високим рівнем достовірності, який забезпечує високу якість наукового дослідження та його внесок у відповідну наукову галузь.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи полягає в ряді ключових аспектів, що роблять це дослідження важливим та оригінальним у науковому вимірі.

У дисертаційній роботі представлено вдалу розробку науково-

методичного підходу до оцінювання дієвості фінансового інструментарію регулювання діяльності релігійних організацій в контексті трансформаційних змін та цифровізації, який на відміну від існуючих, враховує саме особливості господарської діяльності релігійних організацій, оцінку факторів впливу на фінансове регулювання діяльності релігійних організацій, особливості трансформаційних змін та цифровізації. Представлений методичний підхід дає змогу систематизувати процес управління фінансами, підвищити прозорість і підзвітність, а також забезпечити ефективне використання ресурсів. Такий підхід сприяє стабільному розвитку релігійних організацій і зміцненню їхньої фінансової стійкості в умовах сучасних викликів.

Обґрунтовано послідовність проведення аналізу джерел формування та використання фінансових ресурсів релігійних організацій, який на відміну від існуючих, розділено на 6 етапів та дозволяє визначити особливості діяльності релігійних організацій, а також виявити основні джерела доходів, оцінити структуру витрат та розробити стратегії для оптимізації використання ресурсів. Такий послідовний та систематичний підхід до аналізу джерел формування та використання фінансових ресурсів релігійних організацій дозволяє забезпечити прозорість, підзвітність та ефективність їхньої фінансової діяльності.

Також заслуговує уваги модель планування фінансового регулювання діяльності релігійної організації, яка на відміну від існуючих, охоплює всі ключові аспекти фінансового управління: від визначення цілей і формування бюджету до аналізу, прогнозування, контролю і управління ризиками. Використання математичних методів і фінансових інструментів дозволяє підвищити ефективність управління фінансами, забезпечити прозорість і підзвітність, що в свою чергу сприяє стабільності та розвитку релігійної організації.

Дисертаційна робота Горват Тетяни Юріївни є інноваційним дослідженням, а матеріали роботи можуть бути використані в подальших дослідженнях проблем фінансового регулювання діяльності релігійних організацій.

Структура та основні наукові результати дисертації. Слід відмітити структуру роботи, послідовність та аргументованість положень дисертації.

У першому розділі представлено категоріальний базис дослідження, який акцентує увагу на визначенні таких понять, як «регулювання», «економічне регулювання» та «фінансове регулювання діяльності релігійних організацій». З'ясовано, що фінансове регулювання є процесом застосування регламентованих повноважень фінансового спрямування, яке реалізується з метою впливу на фінансову систему країни та запропоновано розглядати як економічні джерела у кількох ключових векторах таких як вплив (зокрема, державний) на соціально-економічні процеси шляхом раціонального та збалансованого перерозподілу фінансових ресурсів між сегментами ринку, застосовуючи ефективні способи, методи та важелі з метою досягнення стабільності та розвитку; як елемент фінансового механізму, а саме один із його фінансових методів поряд з фінансовим плануванням, оперативним управлінням, фінансовим контролем та фінансовим забезпеченням, що є способом регулюючого та управлінського впливу на економічні процеси, використовуючи фінансові важелі; як загальна функція управління або менеджменту, що чинить вплив на управлінські рішення та ефективність функціонування управлінської системи організації з метою її сталої підтримки та ефективного усунення виявлених відхилень. Запропоновано концептуальний підхід, який базується на таких ключових компонентах: правове регулювання, економічне регулювання, адміністративне регулювання, соціальне регулювання, інституційне забезпечення, інформаційне забезпечення. Обґрунтовано, що релігійні організації в умовах сучасних трансформацій залишаються важливими соціальними інститутами, які виконують як духовні, так і економічні функції. Їхня діяльність характеризується унікальними правовими, фінансовими та організаційними особливостями, що дозволяє їм адаптуватися до змінюваних умов та ефективно виконувати свою місію. Адаптація до цифрових технологій та глобалізаційних процесів створює нові можливості для розвитку та зміцнення їхньої ролі у суспільстві.

У другому розділі аналізується інформаційно-аналітичне забезпечення фінансово-господарської діяльності релігійних організацій, яке дало змогу виявити низку ключових аспектів, що мають вирішальне значення для забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності управління їхніми фінансовими ресурсами. Доведено, що моніторинг ключових аспектів провадження та регулювання господарської діяльності релігійних організацій

сприяє підвищенню ефективності управління, зміцненню фінансової дисципліни та забезпеченню прозорості. Це, зі свого боку, підвищує довіру з боку вірян та інших зацікавлених сторін, сприяючи стабільному та сталому розвитку організацій у мінливих економічних умовах. Релігійні організації, впроваджуючи систематичний моніторинг, можуть краще відповідати на сучасні виклики, адаптуватися до нових умов та виконувати свою місію з більшою ефективністю та прозорістю. Запропоновано послідовність проведення аналізу джерел формування та використання фінансових ресурсів релігійних організацій, яка складається із 6 етапів та дозволяє визначити особливості діяльності релігійних організацій.

Третій розділ присвячено розробці комплексу вдосконалення фінансового регулювання діяльності релігійних організацій вимагає комплексного підходу, що включає розвиток інституційної спроможності, підвищення прозорості та підзвітності, використання сучасних технологій та залучення альтернативних джерел фінансування. В умовах сучасних економічних викликів та зростаючої конкуренції за фінансові ресурси релігійним організаціям рекомендовано звертати увагу на альтернативні канали залучення фінансових ресурсів. На основі проведеного аналізу зроблено висновок про доцільність запровадження новітніх технологій: диверсифікація джерел фінансування, краудфандинг та платформи спільного фінансування, гранти та благодійні фонди, соціальне підприємництво, інвестиції та фінансові інструменти, партнерство, нові технології та цифрові інструменти. Зроблено висновок, що найкращі світові практики щодо фінансового регулювання діяльності релігійних організацій включають забезпечення прозорості та підзвітності, використання сучасних технологій, диверсифікацію джерел фінансування, надання податкових пільг, встановлення партнерських відносин та підвищення фінансової грамотності.

Відповідно до мети, завдань та логіки дослідження визначено структуру роботи. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації викладено на 214 сторінках (у тому числі основний текст – на 179 сторінках). Робота містить 24 рисунки та 21 таблицю, список використаних джерел налічує 189 найменувань; 4 додатки розміщено на 13 сторінках.

Практична цінність результатів дослідження. Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці методичних рекомендацій щодо фінансового регулювання діяльності релігійних організацій, оцінювання їхньої діяльності та формування дієвого інструментарію фінансового регулювання на основі світового досвіду та з урахування сучасних процесів трансформацій. Наукові розробки, висновки та практичні рекомендації автора були використані в практичній діяльності Закарпатської обласної військової адміністрації Департаменту стратегічних комунікацій, національностей та релігій (довідка №01-07/150 від 15.03.2024 року); Ужгородської української богословської академії (довідка №21-3/03-24 від 21.03.2024 року); Парафії на честь Святого апостола українського Андрія Первозваного Мукачівсько-карпатської єпархії Православної церкви України (довідка №22-2/04-24 від 22.04.2024 року); Православна церква України Мукачівсько-карпатська єпархія (довідка №17-2/04-24 від 17.04.2024 року).

Аналіз публікацій автора за темою дисертаційного дослідження. Основні результати дисертаційної роботи опубліковані у 18 наукових працях загальним обсягом 6,72 д.а. (особисто автору належить 6,32 д.а.), зокрема 8 статей у наукових періодичних виданнях України; 10 праць апробаційного характеру – у збірниках матеріалів доповідей на конференціях.

Дискусійні положення та зауваження до роботи. Оцінюючи дисертаційну роботу Горват Т.Ю., яка виконана на достатньо високому науковому рівні, відзначаючи її цілісність та завершеність, слід висловити деякі зауваження, які відносяться до дискусійних питань та побажань:

1. У розділі 3 автор наводить модель планування фінансового регулювання діяльності релігійної організації, яка охоплює всі ключові аспекти фінансового управління: від визначення цілей і формування бюджету до аналізу, прогнозування, контролю і управління ризиками. На нашу думку, робота значно б виграла, якщо автор довела математичними розрахунками значимість окремих елементів запропонованої моделі.

2. У розділі 1 авторка наводить організаційно-економічні особливості релігійних організацій як самостійних господарюючих суб'єктів, що наочно відображає саме аутентичну особливість релігійних організацій. При цьому робота значно б виграла, якщо б автор провела паралелі між релігійними організаціями та іншими організаціями, що не відносяться до релігійних, а можливо і з підприємствами сфери послуг.

3. В підрозділі 3.2 авторка розглядає альтернативні канали залучення фінансових ресурсів. Наводить докладний опис кожного інструменту. На нашу думку, доцільним би було представити порівняльну характеристику між ними та запропонувала ранжування їх значимості у діяльності релігійної організації.

4. На рис. 2.2. запропоновано «Методичний підхід до оцінювання дієвості фінансового інструментарію регулювання діяльності релігійних організацій в контексті трансформаційних змін та цифровізації». Доцільно було б доповнити блоком оцінки «бренду» релігійної організації чи «бренду особистості» в релігійній організації. Так як саме ця складова має суттєвий вплив на сприйняття кожної окремої релігійної організації вірянами (сподивачами послуги).

5. У підрозділі 3.3. представлено досвід провідних країн в сфері фінансового регулювання діяльності релігійних організацій. На нашу думку доцільним би було додати порівняльну таблицю між релігійними установами провідних країн та релігійними установами України, що дало б змогу наочно підтвердити чи спростувати необхідність реформування або прийняття кращого досвіду однієї з країн.

Наведені дискусійні положення не впливають на високу оцінку дисертаційного дослідження Горват Тетяни Юріївни, не знижують його наукової та практичної цінності.

Загальний висновок

Загальний висновок дисертації свідчить про те, що представлене дослідження є завершеним та самостійним внеском у економічну науку. Наукова новизна роботи виявляється у впровадженні новаторських підходів, що дозволяють розширити розуміння фінансового регулювання діяльності релігійних організацій. Зміст дисертаційної роботи відповідає темі дослідження та спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок (галузь знань 07 – Управління та адміністрування).

Дисертаційна робота «Фінансове регулювання діяльності релігійних організацій» повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

На основі представленого дослідження, автор дисертаційної роботи Горват Тетяна Юріївна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок (галузь знань 07 – Управління та адміністрування).

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Олександр ЮРЧЕНКО

